

İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Erdem Eğilimleri

Dr. Öğr. Üyesi Mustafa Şengün | ORCID: 0000-0002-8682-5358 | sengunmustafa@gmail.com

Bayburt Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Ana Bilim Dalı, Bayburt, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/050ed7z50>

Öz

Erdem, ahlaki değerlere uygun olarak yaşamayı ve hareket etmeyi ifade eden, doğru ve etik davranışları içeren bir kavramdır. Erdem eğilimleri, bireyin kişisel gelişimini desteklerken aynı zamanda toplumda barışı sağlaması, toplumsal uyumun, güven ve refahın sürdürülmesine katkıda bulunması bakımından önemlidir. Bu makalenin amacı, ilahiyat eğitimi ile erdem eğilimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak; cinsiyet, akademik başarı algısı, hayatının çoğunu geçirdiği yerleşim yeri ve mezun olunan lise türü değişkenleri açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasındaki ilişkinin önemli olup-olmadığını nicel olarak araştırmaktır. Araştırmanın evrenini, 2023-2024 eğitim-öğretim yılında Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören 1270 öğrenci oluşturmuştur. Araştırmaya, evreni oluşturan öğrencilerden tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 240 ilahiyat fakültesi öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen “Bireysel Bilgi Anketi” ile İbrahim Demirci ve Halil Ekşi tarafından geliştirilmiş olan “Kişisel Erdemler Ölçeği” ile 2024 Mart ayında yüz yüze toplanmıştır. Verilerin istatistiksel işlemleri ise SPSS programı kullanılarak yapılmıştır. Yapılan analizler neticesinde, cinsiyet, akademik başarı algısı ve hayatının çoğunu geçirdiği yerleşim yeri değişkenleri açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir ilişki olduğu ortaya çıkmasına karşılık; mezun olunan lise türü açısından önemli bir ilişki olmadığı sonucuna varılmıştır. İlahiyat literatüründe teorik olarak inceleme konusu yapılan “erdem” kavramı ile ilgili, nitel veya nicel yöntemler ile daha önce yapılmış herhangi bir araştırma yoktur. Alana orijinal katkısı bakımından bu makale, İlahiyat literatüründe Din Eğitimi Bilimi yaklaşımıyla “erdem” kavramının nicel yöntem ile incelendiği yayınlanmış ilk çalışmadır.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Ahlak Gelişimi, Erdem Eğitimi, Erdemlilik, İlahiyat Fakültesi

Atıf Bilgisi: Şengün, Mustafa. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Erdem Eğilimleri”. *Marifetname* 11/2 (Aralık 2024), 553-573.

<https://doi.org/10.47425/marifetname.vi.1567473>

Geliş Tarihi 15.10.2024
Kabul Tarihi 19.12.2024
Yayın Tarihi 31.12.2024
Değerlendirme İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

Etik Beyan Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. (Mustafa Şengün)

Benzerlik Taraması Yapıldı – iThenticate

Etik Bildirim marifetmaneeetikbildirim@gmail.com

Çıkar Çatışması Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmalarını [CC BY-NC 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/) lisansı altında yayımlanmaktadır.

Virtue Tendencies of Faculty of Theology Students

Asst. Prof. Mustafa Şengün | ORCID: 0000-0002-8682-5358 | sengunmustafa@gmail.com

Bayburt University, Faculty of Theology, Department of Religious Education, Bayburt, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/050ed7z50>

Abstract

Virtue is a concept that expresses living and acting in accordance with moral values and includes correct and ethical behavior. Virtue tendencies are important in that they support the personal development of the individual, while ensuring peace in society and contributing to the maintenance of social harmony, trust and prosperity. The purpose of this article is to reveal the relationship between theological education and virtue tendencies; the aim of this study is to investigate quantitatively whether the relationship between the virtue tendencies of theology faculty students is important in terms of the variables of gender, perception of academic success, the place where they spend most of their lives and the type of high school they graduated from. The population of the research consisted of 1270 students studying at Bayburt University Faculty of Theology in the 2023-2024 academic year. 240 students of the faculty of theology, determined by random sampling method, participated in the research. The data of the research were collected face to face in March 2024 with the Personal Information Survey developed by the researcher and the Personal Virtues Scale developed by İbrahim Demirci and Halil Ekşi. Statistical processing of the data was done using the SPSS program. As a result of the analyses, it was revealed that there is a significant relationship between the virtue status of those with theological characteristics in terms of the variables of gender, perception of academic success and distribution place where the amount increases; no significant relationship was found in terms of the type of high school graduated from. There is no previous research conducted using qualitative or quantitative methods on the concept of "virtue", which is the subject of theoretical examination in the theological literature. In terms of its original contribution to the field, this article is the first published study in the theological literature in which the concept of "virtue" is examined with a quantitative method with the approach of the Science of Religious Education.

Keywords: Religious Education, Moral Development, Virtue Education, Virtue, Faculty of Theology

Citation: Şengün, Mustafa. "Virtue Tendencies of Faculty of Theology Students". *Marifetname* 11/2 (December 2024), 553-573.

<https://doi.org/10.47425/marifetname.vi.1567473>

Date of Submission	15.10.2024
Date of Acceptance	19.12.2024
Date of Publication	31.12.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External

Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited. (Mustafa Şengün)
Plagiarism Checks	Yes – iThenticate
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	marifetmanetikbildirim@gmail.com
Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0 .

Giriş

Üstün ahlaki vasıfları ve iyi insan olma yolunda ilerlemeyi ifade eden erdem, öğrenilen ve geliştirilen bir karakter özelliğidir.¹ Yunanca “arete” sözcüğüne karşılık gelen “erdem”, Homeros’un manzumelerinde “her tür üstünlük (excellence)” için kullanılmıştır.² Erdem, ahlaki değerlere uygun olarak yaşamayı ve hareket etmeyi ifade eden, doğru ve etik davranışları içeren bir kavramdır.

Düşünce tarihinin en eski kavramlarından biri olan erdemi Sokrates, Platon ve Aristoteles gibi Antik Yunan filozofları felsefenin merkezine yerleştirmişler, erdemli bir yaşam ve erdem eğitimi üzerine birçok eser yazmışlardır. Bu filozoflara göre bilgelik, yiğitlik, ölçülülük ve adalet gibi nitelikler temel erdemlerdir.³

Platon’a göre, etkili bir karakter eğitimi gerçekleştirmek ancak sağlam bir entelektüel donanımla mümkündür. Bireyin, iyi bir karaktere ve dengeli bir ruha kavuşabilmesi için disiplin, ölçülülük ve adalet gibi erdemlerle donatılması gerekir. Erdemli olmak, ancak eğitimle mümkündür.⁴

Aristoteles’e göre de bireyin karakterini oluşturan erdemler doğuştan gelmeyip, yetiştirilme tarzına bağlı olarak kazanılır ve çocukluktan itibaren yaşam boyu pekiştirilen alışkanlıklarla inşa edilir. Ona göre Erdemli davranışlar, toplum tarafından kabul gören ve takdir edilen davranışlardır.⁵

Sosyal bir varlık olan insan, her zaman tek başına mutluluğa ulaşamaz. Ahlak ise bireyin toplum içindeki diğer insanlarla ilişkisi neticesinde ortaya çıkar. Ayrıca dini inanca sahip bireylerin ahlaki yargılarında ve hayatı anlamlı kılmasında temel referans kaynağını, din oluşturmaktadır. Bu açıdan din, erdemlerin ilke ve normlarını belirlemede, bireyin ve toplumun mutluluğunu desteklemektedir.⁶

Din eğitimi bağlamında, “ilahiyat ile erdem” kavramları, iç içe geçmiş ve birbirini tamamlayan iki önemli kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira ilahiyat fakültelerinin eğitim programları, dini bilgi ve beceriler ile birlikte ahlaki erdemleri kazandırmayı hedefleyen eğitim programlarıdır. Bu bağlamda ilahiyat

¹ Frederic Copleston, *Copleston Felsefe Tarihi*, çev. Aziz Yardımlı (İstanbul: İdea Yayınları, 1990), 144.

² Alasdair MacIntyre, *Erdem Peşinde*, çev. Muttalip Özcan (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001), 185.

³ Sedat Yazıcı - Aslı Yazıcı, *Felsefi, Psikolojik ve Eğitim Boyutuyla Karakter* (Konya: Çizgi Kitabevi, 2011), 58.

⁴ Alkis Kotsonis, “What can We Learn from Plato About Intellectual Character Education?”, *Educational Philosophy and Theory* 52/3 (2020), 257. ; Hüseyin Nejdet Ertuğ, “Nikomakhos’a Etik ile Ahlak-ı Alai’de Erdemler ve Mütercim Asım’ın Kamus’undaki Etimolojik Karşılıkları”, *International Journal of Human Sciences* 12/2 (2015), 805.

⁵ Yazıcı - Yazıcı, *Felsefi, Psikolojik ve Eğitim Boyutuyla Karakter*, 62.

⁶ Ahmet Hamdi Akseki, *Ahlak İlmi ve İslam Ahlakı* (Ankara: Nur Yayınları, 1979), 207.

fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri, kişisel gelişimlerini desteklerken aynı zamanda toplumda barışı sağlaması, toplumsal uyumun, güven ve refahın sürdürülmesine katkıda bulunması bakımından önemlidir.

Din eğitiminde, öğretim programları düzenlenirken, öğrencilerin sadece dini bilgiyi öğrenmekle kalmayıp aynı zamanda ahlaki erdemleri ve değerleri içselleştirmeleri de amaçlanır. Dinin, öğrencilerin erdem gelişimine ve değerlerine katkıda bulunacak şekilde öğretilmesi hedeflenir. Din eğitimi derslerinde, etkinlikler aracılığıyla öğrencilerin erdem kazanımları elde etmesi önem arz etmektedir. Bu sayede öğrencilerin erdemleri içselleştirmesi ve uygulaması sağlanır, böylece yaşam becerileri geliştirilir ve karakter oluşumları desteklenir.⁷

Bu makalenin amacı, ilahiyat eğitimi ile erdem eğilimleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymak; “cinsiyet”, “akademik başarı algısı”, “hayatının çoğunu geçirdiği yerleşim yeri” ve “mezun oldukları lise türü” şeklinde dört bağımsız değişken açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında bir ilişki olup-olmadığını araştırmaktır. İlahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilim düzeylerini belirlemek ve bu düzeyleri etkilediği düşünülen cinsiyet, akademik başarı algısı, hayatının çoğunu geçirdiği yerleşim yeri ve mezun oldukları lise türü değişkenleri ile ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilim düzeyleri arasındaki ilişkiyi betimsel tarama modeli ile incelemektir.

Literatürü incelediğimizde “erdem” kavramını daha çok felsefenin araştırma konusu edindiğini görmekteyiz. Özellikle İlahiyat literatüründe teorik olarak inceleme konusu yapılan “erdem” kavramı ile ilgili, nitel veya nicel yöntemler ile daha önce yapılmış herhangi bir uygulamalı araştırma yoktur. Alana orijinal katkısı bakımından bu makale, İlahiyat literatüründe Din Eğitimi Bilimi yaklaşımıyla “erdem” kavramının nicel yöntem ile incelendiği yayınlanmış ilk çalışmadır. Dolayısıyla bu araştırmanın bulgularını, başka araştırmalar ile karşılaştırma imkanı olmamıştır.

Araştırmanın Sınırlılıkları:

1. Bu araştırma, Bayburt İlahiyat Fakültesi öğrencileri ile sınırlıdır.
2. Zaman olarak 2023-2024 eğitim-öğretim yılında anketlerin uygulandığı zaman kesiti ile sınırlıdır.
3. Bağımlı değişken olarak incelenen ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri, İbrahim Demirci ve Halil Ekşi tarafından geliştirilmiş olan “Kişisel Erdemler Ölçeği”nin ölçtüğü alt boyutlar ve nitelikler ile sınırlıdır.
4. Sorumluluk, amaçlılık ve değerlilik İbrahim Demirci ve Halil Ekşi tarafından belirlenmiş “Kişisel Erdemler Ölçeği”ni oluşturan istatistiksel

⁷ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), *Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı* (Ankara: MEB, 2010).

alt boyutlar olup, erdem kavramını oluşturmaya ilişkin değildir. Ancak ölçeğin maddeleri, erdem eğilimlerine yönelik ifadelerdir.

5. İlahiyat literatüründe Din Eğitimi Bilimi yaklaşımıyla “erdem” kavramının nicel yöntem ile incelendiği yayınlanmış ilk çalışma olması nedeniyle, bu araştırma bulgularının başka araştırmalar ile karşılaştırmalı olarak ele alınma imkanı sınırlıdır.

Araştırmanın hipotezleri şöyledir:

Hipotez 1: Cinsiyet açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.

Hipotez 2: Akademik başarı algısı açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.

Hipotez 3: Hayatının çoğunu geçirdiği yerleşim yeri açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.

Hipotez 4: Mezun oldukları lise türü açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.

1. Yöntem

Bu makalede, betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Bu araştırma için gerekli yasal ve etik izinler 27.02.2024 tarih ve 190429 sayılı Bayburt Üniversitesi Rektörlüğü Etik Kurul Kararı ile alınmıştır. Araştırmanın evrenini, 1270 Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi öğrencisi oluşturmuştur.⁸ Araştırmaya 2023-2024 eğitim-öğretim yılında öğrenim görmekte olan öğrencilerden tesadüfi örnekleme yöntemiyle belirlenen 240 ilahiyat fakültesi öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın verileri, araştırmacı tarafından geliştirilen Bireysel Bilgi Anketi ile İbrahim Demirci ve Halil Ekşi tarafından geliştirilmiş olan Kişisel Erdemler Ölçeği (2018)⁹ ile 2024 Mart ayında yüz yüze toplanmıştır. Verilerin istatistiksel işlemleri ise SPSS programı kullanılarak varyans analizi (ANOVA-F testi) ve t-testi ile yapılmıştır.

Kişisel Erdemler Ölçeği, bireylerin erdem eğilim düzeylerini ölçmek ve bu düzeyleri bilimsel yöntemlerle analiz etmek için geliştirilmiş bir araçtır. Ölçek sorumluluk, amaçlılık ve değerlilik üzere 3 alt boyuttan ve toplam 15 maddeden oluşmaktadır. Her alt boyut kendi içinde puanlanmakta ve alınan puanlar arttıkça ilgili özellik de artmaktadır. Kişisel Erdemler Ölçeği'nin geliştirilme sürecinde İbrahim Demirci ve Halil Ekşi tarafından yapılan geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonucunda, KMO = .90 ve Barlett Küresellik Değeri = .000 olarak hesaplanmıştır. Demirci ve Ekşi'nin yaptıkları açımlayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin toplam varyansın %54.670'ini açıklayan, üç boyutlu

⁸ Araştırmanın evrenine ilişkin istatistiksel veriler, Bayburt Üniversitesi Öğrenci İşleri Daire Başkanlığı'ndan alınmıştır.

⁹ İbrahim Demirci - Halil Ekşi, “Keep calm and be Happy: A Mixed Method Study from Character Strengths to Well-being”, *Educational Sciences: Theory & Practice* 18/29 (2018), 303–354.

(Sorumluluk, Amaçlılık, Değerlilik) ve toplam 15 maddeden oluşan bir yapıya sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Cronbach alpha iç tutarlılık katsayısı .86 test-tekrar test güvenilirlik katsayısı .90 olarak bulunmuştur. Sorumluluk alt boyutu için Cronbach alpha = .82 ve test-tekrar test katsayısı = .81 ; Amaçlılık alt boyutu için Cronbach alpha = .77 ve test-tekrar test = .77 ; Değerlilik alt boyutu için Cronbach alpha = .75 ve test-tekrar test = .67 olduğu sonucuna varılmıştır.¹⁰

Geçerlik ve Güvenirlik

Bu araştırmada kullanılan Kişisel Erdemler Ölçeğinin yapı geçerliğinin ortaya konulması için yaptığımız açımlayıcı faktör analizi ve güvenilirliğinin incelenmesi için ise Cronbach's Alpha analizinden yararlanılmıştır. Analiz bulguları aşağıdaki Tablo A'da verilmiştir.

Tablo A: Geçerlik ve Güvenirlik Katsayıları

	Maddeler	Boyutlar			Cronbach's Alpha
		1	2	3	
SORUMLULUK	E2	,808			,80
	E3	,745			
	E4	,725			
	E1	,636			
	E5	,587			
AMAÇLILIK	E8		,812		,82
	E6		,696		
	E9		,686		
	E7		,667		
	E10		,489		
DEĞERLİLİK	E13			,768	,76
	E11			,697	
	E12			,667	
	E15			,534	
	E14			,526	
ERDEM EĞİLİMİ					,88
KMO= ,877 Bartlett Küresellik Değeri= ,000 Toplam Açıklanan Varyans= 56,706					

¹⁰ İbrahim Demirci, *Huzurlu ve Mutlu Yaşamın Değerler ve Karakter Güçleri Bağlamında Karma Bir Araştırmayla İncelenmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017), 211-215.

Normallik Testi

Bu araştırmada elde edilen verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığını öğrenmek için çarpıklık ve basıklık katsayıları hesaplanmıştır. Çarpıklık ve basıklık katsayıları bir veri setinin normal dağılım gösterip göstermediğini ortaya koymaktadır. Yapılan analiz sonucunda hem çarpıklık, hem de basıklık katsayılarının $\pm 1,5$ aralığında olması halinde, veri setinin normal dağılıma sahip olduğu söylenebilir.¹¹ Bu araştırmada Kişisel Erdemler Ölçeği ile elde edilen verilerin normal bir dağılıma sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Buna göre verilerin analizi için parametrik test yöntemleri tercih edilmiştir. Sonuca ilişkin bulgular aşağıdaki Tablo B’de verilmiştir.

Tablo B: Araştırma Verileri İçin Çarpıklık ve Basıklık Katsayıları

		Sorumluluk	Amaılılık	Değerlilik	Erdem Eğilimi
N	Geçerli Veri	240	240	240	240
	Kayıp Veri	0	0	0	0
Çarpıklık		-,463	-,640	-,582	-,439
Çarpıklık Standart Hatası		,157	,157	,157	,157
Basıklık		-,133	,290	,102	,121
Basıklık Standart Hatası		,313	,313	,313	,313

2. Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, hipotezler test edilerek istatistiksel bulgular tablolar halinde sunulmuş ve ulaşılan sonuçlar ile ilgili yorumlar yapılmıştır.

2.1. Cinsiyet Açısından İlahiyat Fakóltesi Öğrencilerinin Dağılımı

Cinsiyetleri açısından ilahiyat fakóltesi öğrencilerinin frekans dağılımı Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1: Cinsiyet Açısından Dağılım

Cinsiyet	N	%
1. Kadın	140	58,6
2. Erkek	99	41,4
Toplam	239	100,0

Tablo 1’e göre, örneklemi oluşturan ilahiyat fakóltesi öğrencilerinin %58,6’sının kadın ve %41,4’ünün erkek olduğu görölmektedir. Bu dağılıma bakarak, örneklemi oluşturan ilahiyat fakóltesi öğrencilerinden kadın sayısının erkeklerden daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

¹¹ B. G., Tabachnick - L. S. Fidell, Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S., *Using Multivariate Statistics*, (Boston: Allyn and Bacon, 6th ed., 2013).

2.2. Akademik Başarı Algısı Açısından İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dağılımı

Akademik Başarı (Okuldaki Başarı) Algısı açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin frekans dağılımı Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2: Akademik Başarı Algısı Açısından Dağılım

Akademik Başarı Algısı	N	%
1. Çok iyi	9	3,8
2. İyi	127	52,9
3. Orta	97	40,4
4. Zayıf	7	2,9
Toplam	240	100,0

Tablo 2’ye göre, örnekleme oluşturan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin %3,8’inin akademik başarı algısı çok iyi, %52,9’unun iyi, %40,4’ünün orta ve %2,9’unun zayıf olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca bakarak, örnekleme oluşturan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin akademik başarı algısı açısından dağılım oranlarının iyi ve orta seçeneklerinde toplandığını söylenebilir.

Belirtmek gerekir ki; örneklem olarak seçilen ilahiyat fakültesi öğrencilerinin akademik başarı düzeylerini belirleyebilmek amacıyla, ayrıca bir “akademik başarı ölçeği” uygulamak, bu araştırmanın amaç ve kapsamının ötesine geçmek olurdu. Bu nedenle, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin akademik başarı düzeylerini kendi algılarına göre ölçmek için Bireysel Bilgi Anketinde, “Okuldaki başarı durumunuzu nasıl değerlendiriyorsunuz?” şeklinde bir soru sorulmuştur.

2.3. Hayatının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Yeri Açısından İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dağılımı

Hayatının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Yeri açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin frekans dağılımı Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Yerleşim Yeri Açısından Dağılım

Yerleşim Yeri	N	%
1. Büyükşehir veya Şehir	95	39,7
2. İlçe veya Kasaba	69	28,9
3. Köy	75	31,4
Toplam	239	100,0

Tablo 3’e göre, örneklem olarak seçilen ilahiyat fakültesi öğrencilerinin yerleşim yeri açısından %39,7’si büyükşehir veya şehirde, %28,9’u ilçe veya kasabada, %31,4’ü köyde hayatının çoğunu geçirdiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuca

göre, hayatının çoğunu büyükşehir veya şehirde geçirmiş olan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin oranının (%39,7), ilçe veya kasabada ve köyde hayatının çoğunu geçiren öğrencilerin oranlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu oranlara göre, öğrencilerin çoğunun (%39,7) büyükşehir veya şehirli bireyler olduklarını söyleyebiliriz.

2.4. Mezun Oldukları Lise Türü Açısından İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Dağılımı

Mezun Oldukları Lise Türü açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin frekans dağılımı Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Lise Türü Açısından Dağılımı

Lise Türü	N	%
1. Genel Lise	69	28,8
2. İmam-Hatip Lisesi	151	62,9
3. Diğer Meslek Liseleri	20	8,3
Toplam	240	100,0

Tablo 4'e göre, örneklem olarak seçilen ilahiyat fakültesi öğrencilerinin Lise Türü açısından %28,8'inin Genel Lise, %62,9'unun İmam-Hatip Lisesi ve %8,3'ünün Diğer Meslek Liseleri mezunu oldukları ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre, İmam-Hatip Lisesi mezunu olan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin oranının (%62,9), Genel Lise ve Diğer Meslek Liseleri mezunu olan öğrencilerin oranlarına göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu oranlara göre, öğrencilerin çoğunun (%62,9) İmam-Hatip Lisesi mezunu bireyler oldukları anlaşılmaktadır.

2.5. Cinsiyet Açısından İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Erdem Eğilimi Puanları

Cinsiyet açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi puanları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5: Cinsiyet Açısından Erdem Eğilimi Puanları

Boyutlar	Cinsiyet	$\bar{X}$	S	F	p
Sorumluluk	1. Kadın	4,0189	,59083	1,970	,026
	2. Erkek	3,5172	,65384		
	Toplam	3,8182	,61637		
Amaçlılık	1. Kadın	3,7432	,73093	,349	,035
	2. Erkek	3,1697	,80641		
	Toplam	3,4128	,76230		
Değerlilik	1. Kadın	3,7175	,73621	,357	,041

	2. Erkek	3,1586	,73495		
	Toplam	3,4345	,73443		
Erdem Eğilimi	1. Kadın	3,8279	,56266	,181	,047
	2. Erkek	3,2160	,60859		
	Toplam	3,6230	,58090		

Tablo 5'te, Cinsiyet açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları düzeylerinin birbirinden farklı olup-olmadığı t-testi ile incelenmiştir. Yapılan t-testi sonucu, cinsiyete göre ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları düzeyleri arasında $p < 0,05$ düzeyinde önemli bir fark olduğu sonucuna varılmıştır. Grupların puan ortalamaları arasında ortaya çıkan bu önemli farkın, kız öğrencilerin lehine olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre; "Cinsiyet açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır." şeklinde kurulan Hipotez 1, doğrulanmıştır.

Hipotez-1 kurulurken, toplumsal cinsiyet rolleri arasındaki farkın, bireylerin kazanacakları erdem niteliklerini etkileyebileceği düşüncesinden hareket edilmiştir. Bireyler cinsiyet rollerini 3-4 yaş çocukluk döneminde fark etmeye başlarlar ve bu süreçte Sigmund Freud'un anal ve fallik dönem teorilerine dayanan bir gelişim yaşarlar. Bu dönemde, çocuklar cinsiyet farklılıklarını anlamaya, oedipal ve ekstra karmaşalarıyla kendi cinsiyet rollerini belirginleştirmeye başlamaktadırlar.¹²

Albert Bandura'ya göre ise, toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesinde "model alma ve taklit" önemli bir rol oynar. Sosyal Öğrenme teorisine göre, doğrudan ya da dolaylı olarak ödüllendirilen davranışların tekrarlanma olasılığı yüksektir. Bu bağlamda, ailede veya toplumda cinsiyetine uygun davranışlar sergileyen çocukların ödüllendirilmesine karşılık, cinsiyetine uygun olmayan davranışlar gösteren çocukların cezalandırılması, toplumsal cinsiyet rollerinin öğrenilmesine ve pekiştirilmesine katkıda bulunur.¹³

Psikososyal gelişim süreçleri, bireylerin kazanacakları erdem niteliklerini de etkileyebilmektedir. Toplumun kadın ve erkek üzerindeki farklı etkileri, bireyler arasında toplumsal cinsiyet rolüne bağlı farklı nitelikte ahlaki erdemler geliştirmelerine neden olabilmektedir.¹⁴ Bireylerin gelişim sürecinde anne-baba, öğretmen ve arkadaşların davranışları, özellikle çocukluk döneminde toplumsal cinsiyet rollerine yönelik algılarını önemli ölçüde etkileyebilmektedir. Bu algılar,

¹² Sandra Lipsitz Bem, "Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing", *Psychological Review* 88/4 (1981), 359.

¹³ Zehra Yaşın Dökmen, *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar* (İstanbul: Remzi Kitabevi, 2009), 43.

¹⁴ Erol Güngör, *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak* (İstanbul: Ötügen Yayınları, 1997), 21.

genellikle kalıp yargılar ve önyargılar gibi sonuçlar doğurarak bireylerin davranışlarını belirleyebilmektedir.¹⁵

Cinsiyet kimliğine yönelik toplumsal kalıp yargılar, farklı etkilerde bulunarak küçük yaşlardan itibaren cinsiyetlerine uygun rolleri kabul etmeleri konusunda kız ve erkek çocuklarını birbirinden farklı yönlendirebilmektedir. Bu tür toplumsal kalıp yargılar, kız çocukları için genellikle bebeklerle oynama, anneye yardım etme, oyuncaklarını paylaşmada bulunma, uysal olma ve arkadaşlarıyla uyumlu olma gibi davranış rolleri geliştirebilmektedir. Buna karşın erkek çocukları için ise, bir yarış içerisinde olup kazanma, saldırgan, atılgan ve güçlü olma gibi davranış rolleri geliştirebilmektedir.¹⁶

Literatürde yer alan yukarıdaki bilgiler ile araştırmamızın Tablo 5'teki sonuçlarının uyumlu olduğu ve kız öğrencilerinin erdem eğilim düzeyleri ile erkek öğrencilerinin erdem eğilim düzeylerinin birbirinden farklı olduğu anlaşılmaktadır.

2.6. Akademik Başarı Algısı Açısından İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Erdem Eğilimi Puanları

Akademik Başarı Algısı açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi puanları Tablo 6'da sunulmuştur.

Tablo 6: Akademik Başarı Algısı Açısından Erdem Eğilimi Puanları

Boyutlar	Akademik Başarı Algısı	$\bar{X}$	S	F	p	1	2	3	4
Sorumluluk	1. Çok iyi	4,5333	,53852	11,446	,000		-	*	*
	2. İyi	4,1823	,53268			-		*	*
	3. Orta	3,7876	,64121			*	*		-
	4. Zayıf	3,7143	,60945			*	*	-	
	Toplam	4,0223	,61833			*p<0,05			
Amaçlılık	1. Çok iyi	4,2667	,78740	4,377	,005		-	*	*
	2. İyi	3,8035	,70278			-		*	*
	3. Orta	3,5825	,77500			*	*		-
	4. Zayıf	3,2000	1,01980			*	*	-	
	Toplam	3,7140	,76093			*p<0,05			
Değerlilik	1. Çok iyi	4,4222	,50442	4,373	,005		*	*	*

¹⁵ Angela M. Gooden - Mark A. Gooden, "Gender Representation in Notable Children's Picture Books: 1995-1999", *Sex Roles* 45/1-2 (2001), 93.; Mark Jennet, *Stereotypes Stop You Doing Stuff: Challenging Gender Stereotypes Through Primary Education* (London: National Union of Teachers, 2013), 15.

¹⁶ Rita L. Atkinson vd., *Psikolojiye Giriş*, çev. Kemal Atakay vd. (İstanbul: Sosyal Yayınları, 1995), 122.; Yıldız Kuzgun, *Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı* (Ankara: Nobel Yayınları, 2014), 153.

	2. İyi	3,7949	,68660			*		-	-
	3. Orta	3,6242	,74453			*	-		-
	4. Zayıf	3,3786	1,10900			*	-	-	
	Toplam	3,7373	,73415			*p<0,05			
Erdem Eğilimi	1. Çok iyi	4,4074	,49715	8,584	,000		*	*	*
	2. İyi	3,9280	,53822			*		*	*
	3. Orta	3,6665	,56289			*	*		-
	4. Zayıf	3,4279	,80498			*	*	-	
	Toplam	3,8257	,58117			*p<0,05			

Tablo 6 için Akademik Başarı Algısı açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları bakımından yapılan varyans analizi sonucu; sorumluluk düzeyleri arasında $p<0,001$ düzeyinde, amaçlılık düzeyleri arasında $p<0,05$ düzeyinde, değerlilik düzeyleri arasında $p<0,05$ düzeyinde ve erdem eğilimi düzeyleri arasında $p<0,001$ düzeyinde oldukça önemli bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Grupların puan ortalamaları arasında ortaya çıkan bu önemli farkın, hangi gruplar arasında önemli olduğu LSD testi kullanılarak incelenmiştir. Yapılan LSD testi sonucuna göre, Akademik Başarı Algısı düzeyi “çok iyi” olan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasının, diğer ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Akademik Başarı Algısı düzeyleri yükseldikçe, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasının da doğru orantılı olarak yükseldiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuca göre; “Akademik başarı algısı açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.” şeklinde kurulan Hipotez 2, doğrulanmıştır.

Hipotez 2, bireylerin akademik başarılarının toplumda sağlıklı iletişim, saygı ve empati gibi erdemli davranışları etkilediği düşüncesinden hareketle kurulmuştur. Zira akademik başarı düzeyi yüksek olan bir bireyler, hem insanları hem de toplumu daha iyi anlayarak sağlıklı ilişkiler kurabilmektedirler. Empati yetenekleri daha güçlü, başkalarının fikirlerine ve düşüncelerine karşı daha saygılı olabilmektedirler. Başkalarıyla işbirliği içinde daha kolay çalışabilmektedirler.¹⁷

Akademik başarısı yüksek olan öğrencilerin motivasyon ve öz denetim gibi davranışlar sergilemeleri daha kolay olabilmektedir. Düzenli çalışma alışkanlıkları ve sınavlara daha iyi hazırlanma davranışı gösterebilmektedirler. Ayrıca akademik başarıları yüksek olduğu için özgüvenleri de yüksek olmakta,

¹⁷ Mustafa Yüksel Erdoğan, “Yaratıcılık ile Öğretmen Davranışları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler”, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/17 (2006), 103.; Fatma Aydın, *Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Akademik Güdülenme, Özyeterlilik ve Sınav Kaygısı* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 72.

başkalarıyla daha sağlıklı iletişim kurabilmekte ve grup çalışmaları gerçekleştirerek birbirlerinin öğrenmelerinden faydalanabilmektedirler.¹⁸

Akademik başarısı düşük olan öğrencilerde ise, istenmeyen davranışlar ortaya çıkabilmektedir. Derslere karşı ilgisizlik, sigara, alkol vb. madde kullanımı artış göstermektedir. Okuldan kaçma, öğretmenlerine ve arkadaşlarına karşı saygısızlık, okul kurallarına uymama gibi davranışlar sergileyebilmektedirler.¹⁹

Dolayısıyla bu araştırmamızın Tablo 6’da yer alan akademik başarı algısı açısından erdem eğilimlerinin istatistiksel analizi sonucuna göre, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin akademik başarıları ile erdem eğilimleri arasında önemli bir ilişki olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuca göre, öğrencilerin akademik açıdan başarılı olmaları, aynı zamanda erdemli davranışlar göstermelerini teşvik ettiği söylenebilir.²⁰

2.7. Hayatının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Yeri Açısından İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Erdem Eğilimi Puanları

Hayatının Çoğunu Geçirdiği Yerleşim Yeri açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi puanları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7: Yerleşim Yeri Açısından Erdem Eğilimi Puanları

Boyutlar	Yerleşim Yeri	$\bar{X}$	S	F	p	1	2	3
Sorumluluk	1. Büyükşehir veya Şehir	3,2766	,52100	,597	,031		*	*
	2. İlçe veya Kasaba	3,8679	,67724			*		-
	3. Köy	3,8860	,58600			*	-	
	Toplam	3,6344	,62850			*p<0,05		
Amaçlılık	1. Büyükşehir veya Şehir	3,1774	,76938	,175	,040		*	*
	2. İlçe veya Kasaba	3,7406	,77494			*		-
	3. Köy	3,7684	,80073			*	-	
	Toplam	3,6252	,77263			*p<0,05		
Değerlilik	1. Büyükşehir veya Şehir	3,1492	,73732	,814	,024		*	-
	2. İlçe veya Kasaba	3,2842	,75068			-		*

¹⁸ Lihong Huang, “Social Capital and Student Achievement in Norwegian Secondary Schools”, *Learning and Individual Differences*, 19/2 (June 2009), 322.; Gülseren Keskin - Burcu Sezgin, “Bir Grup Ergende Akademik Başarı Durumuna Etki Eden Etmenlerin Belirlenmesi”, *Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 4/10 (2009), 13.

¹⁹ Şener Büyükoztürk - Deniz Deryakulu, “Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği İle Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Faktörler”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 30/30 (2002),197.

²⁰ İsmail Arıcı, *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler (Ankara örneği)* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 83.

	3. Köy	3,7553	,77476			*	*	
	Toplam	3,4350	,74835			*p<0,05		
Erdem Eğilimi	1. Büyükşehir veya Şehir	3,2798	,56930	,296	,038		*	*
	2. İlçe veya Kasaba	3,8429	,61293			*		-
	3. Köy	3,8721	,57650			*	-	
	Toplam	3,8277	,59606			*p<0,05		

Tablo 7 için Yerleşim Yeri açısından yapılan varyans analizi sonucu; ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları arasında $p<0,05$ düzeyinde önemli bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Grupların puan ortalamaları arasında ortaya çıkan bu önemli farkın, hangi gruplar arasında önemli olduğuna LSD testi kullanılarak bakılmıştır. Yapılan LSD testi incelemesine göre, hayatının çoğunu geçirdiği Yerleşim Yeri, Köy olan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasının, diğer ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Hayatının çoğunu geçirdiği Yerleşim Yeri, Büyükşehir veya Şehirten İlçe veya Kasabaya ve Köye doğru yöneldikçe ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasının doğru orantılı olarak yükseldiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuca göre; “Hayatının çoğunu geçirdiği yerleşim yeri açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.” şeklinde kurulan Hipotez 3, doğrulanmıştır.

Hipotez 3, yerleşim yerlerine göre farklılık arz eden örf, adet, gelenek ve sosyal normların bireylerin erdem eğilimleri üzerindeki etkilerinin de farklı olduğu düşüncesinden hareketle kurulmuştur. Yerleşim yerlerinin sosyal atmosferine bağlı olarak toplumsal uyum, yardımlaşma, adalet ve güven gibi erdem nitelikleri, bireylerin davranışlarının şekillenmesini sağlayabilir. Ayrıca kırsal yerleşim yerlerinde yaşayan bireylerde eğitim düzeyinin düşüklüğü, dine ve törelere bağlılık, çalışma ve yaşam biçimleri arasındaki benzerlik, yüz yüze iletişim, dayanışma duygusunun güçlülüğü ve kaderci eğilimlerin yoğunluğu görülebilmektedir.²¹

Şehirlere kıyasla köylerde gelenek, örf, adet ve sosyal normlar bireylerin yaşayış ve davranışlarını yakından etkileyebilir.²² Kırsal yerleşim yerlerinde, aile ve akrabalık bağları genellikle daha güçlüdür ve toplumun genelinde daha büyük bir sosyal destek ağı sağlayabilmektedir. Bu durum, bireylerin birbirlerine daha fazla dayanışma ve destek sunmalarını sağlayabilir. Şehirlerde ise, bireyselleşme

²¹ Ahmet Tuğaç vd., *Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması - Rapor I* (Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1970),138.

²² Adem Öter - Metin Özkul, “Modernleşmenin Yaşam Tarzı Üzerindeki Etkileri ve Yörüklerde Modernleşme Eğilimleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 47/2 (Ekim 2019),171.

ve modernleşme süreci, genellikle aile bağlarını zayıflatabilmekte ve insanları daha bağımsız hale getirebilmektedir.²³

Kırsal alanlarda yaşayanlar, genellikle daha yakın topluluklar halinde yaşarlar ve komşuluk ilişkileri daha güçlü olabilmektedir. Şehirlerde yaşayan insanların davranışları incelendiğinde, bireyselliğin ön plana çıktığı görülebilmektedir. Komşuluk ilişkileri ve dayanışma gibi kavramlar ikinci plana atılabilmektedir.²⁴ Ancak şehirlerde yaşayan insanlar, kalabalık bir ortamda yaşamının getirdiği toplumsal yaşam düzenini devam ettirebilmede ve kurallara uyum sağlayabilmede daha başarılı olabilir.²⁵

Köy gibi kırsal kesimlerde yaşayanlar, genellikle daha geleneksel bir aile yapısına sahiptirler. Aile bağları genellikle daha güçlüdür ve aile üyeleri birbirlerine daha fazla bağlı olabilmektedir.²⁶ Şehirlerde yaşayan insanlar ise, genellikle daha demokratik bir aile yapısını benimsemektedir. Aile üyeleri arasında daha eşitlikçi bir ilişki ve paylaşımcı bir yaklaşım olabilmektedir. Şehirlerde, bireyler genellikle kendi kişisel özgürlüklerine ve bağımsızlıklarına daha fazla önem verebilmektedirler.²⁷

Yukarıdaki bilgiler ışığında, bu araştırmamızın Tablo 7'deki yerleşim yeri açısından erdem eğilimlerinin istatistiksel analizi sonucuna göre, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin yerleşim yerleri ile erdem eğilimleri arasında önemli bir ilişki olduğu ifade edilebilir.

2.8. Mezun Oldukları Lise Türü Açısından İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Erdem Eğilimi Puanları

Mezun Oldukları Lise Türü açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi puanları Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8: Lise Türü Açısından Erdem Eğilimi Puanları

Boyutlar	Lise Türü	$\bar{X}$	S	F	p
Sorumluluk	1. Genel Lise	4,0109	,52963	,539	,584
	2. İmam-Hatip Lisesi	4,0093	,66173		
	3. Diğer Meslek Liseleri	4,1600	,57161		
	Toplam	4,0223	,61833		

²³ Peter L. Berger - Thomas Luckmann, *Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi*, çev. Mustafa Derviş Dereli (Ankara: Heretik Yayınları, 2015), 30.

²⁴ Mustafa Öztürk - Nihat Altuntepe, "Türkiye'de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması", *Journal of Yaşar University*, 3/11 (2008), 1615.

²⁵ Asuman Çezik, *Kentleşme-Yerleşme Sektör Raporu* (Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1982), 36.

²⁶ Hacı Kurt, *Türkiye'de Kent - Köy Çelişkisi* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2003), 115.

²⁷ Cevat Geray, "Türkiye'de Köysel Yerleşme Düzeni", *Köy Sosyolojisi Okuma Kitabı*, der. Oğuz Arı, (İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1985), 17.

Amaçlılık	1. Genel Lise	3,6609	,78538	,235	,791
	2. İmam-Hatip Lisesi	3,7348	,74976		
	3. Diğer Meslek Liseleri	3,7400	,78967		
	Toplam	3,7140	,76093		
Değerlilik	1. Genel Lise	3,6507	,70604	,926	,398
	2. İmam-Hatip Lisesi	3,7868	,74428		
	3. Diğer Meslek Liseleri	3,6625	,75479		
	Toplam	3,7373	,73415		
Erdem Eğilimi	1. Genel Lise	3,7743	,55872	,385	,681
	2. İmam-Hatip Lisesi	3,8444	,59561		
	3. Diğer Meslek Liseleri	3,8618	,56300		
	Toplam	3,8257	,58117		

Tablo 8 için yapılan analiz sonucu; Mezun Oldukları Lise Türü açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puanları arasında önemli fark olup-olmadığı varyans analizi ile incelenmiştir. Yapılan istatistiksel analiz sonucu, Mezun Oldukları Lise Türü açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puanları arasında $p < 0,05$ düzeyinde önemli bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre, “Mezun oldukları lise türü açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.” şeklinde kurulan Hipotez 4, istatistiksel olarak doğrulanmamıştır.

Hipotez-4 kurulurken, mezun oldukları lise türlerinin eğitim programları ve dersleri arasındaki farklılığa bağlı olarak ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilim düzeyleri arasında önemli bir fark olacağı düşüncesinden hareket edilmiştir. Zira eğitim, insan onuruna uygun ve sürdürülebilir bir yaşamı hedefleyerek, erdemli kişilik gelişimini destekleyen bir süreçtir. Bu süreç, sevgi, saygı, dürüstlük, adalet, güven gibi erdemleri temel alarak yapılandırılır ve bireylerin bu değerleri benimseyerek yaşamlarına somut bir şekilde yansıtılmalarını sağlar.²⁸ Erdemli bir toplumun oluşturulması için kritik bir araç olan eğitim, toplumsal uyum ve refahın temelini oluşturur. Bu nedenle, eğitim bireylerin ve toplumların gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır.²⁹

Aynı zamanda eğitim, insanın hayatında önemli bir yere sahip olan erdemlerin yüksek düzeyde farkındalık ve duyarlılıkla geliştirilmesini sağlayarak, ilişkilerinde bilgelik, yiğitlik, adalet ve güven gibi temel erdemlere odaklanmayı ve bu değerleri yaşamının merkezine yerleştirmeyi hedefleyen bir süreçtir. Bu süreç, insanın arzularını, ihtiyaçlarını ve seçimlerini bu temel

²⁸ Gürkan Ergen, “Erdemli Bir Kişilik Geliştirme Olarak Eğitim Sürecinin Temel Yapı Taşları: Sevgi, Saygı, Güven”, *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi* 29 (2019), 485.

²⁹ Thomas Lickona, “Character Education: Seven Crucial Issues”, *Action in Teacher Education* 20/4 (1999), 81.

erdemler ışığında değerlendirme yeteneğini kazanmasını ve ilişkilerini nezaket, zarafet, anlayış ve estetikle şekillendirme becerisini edinmesini ön plana alır.³⁰

Her ne kadar literatürde bireylerin aldıkları eğitim ile erdem nitelikleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğuna yönelik yukarıdaki bilgilerin aksine, bu araştırmanın Tablo 8'deki sonucunda lise türü açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark ortaya çıkmamıştır. Bunun nedeni olarak, araştırmanın örneklemini oluşturan öğrenciler farklı lise türlerinden mezun olduktan sonra aynı ilahiyat fakültesinde eğitim almalarına bağlı olarak öğrencilerin benzer erdem niteliklerine sahip olmaları düşünülebilir. Buna göre, benzer erdem niteliklerine sahip ilahiyat fakültesi öğrencilerinin, Kişisel Erdemler Ölçeğine de benzer yönde cevaplar verdikleri anlaşılmaktadır.

Sonuç ve Öneriler

Yaptığımız inceleme neticesinde, İlahiyat literatüründe “erdem” kavramı teorik olarak inceleme konusu yapılmış olmasına karşın, nitel veya nicel yöntemler ile daha önce yapılmış herhangi bir uygulamalı araştırma olmadığı sonucuna varılmıştır. Dolayısıyla bu makale, alana orijinal katkısı bakımından İlahiyat literatüründe Din Eğitimi Bilimi yaklaşımıyla “erdem” kavramının nicel yöntem ile incelendiği yayınlanmış ilk çalışmadır. Bu nedenle, araştırma bulgularının başka araştırmalar ile karşılaştırmalı olarak ele alınma imkanı olmamıştır.

Bu araştırmada, elde edilen sonuçlar ve bazı öneriler aşağıda sunulmuştur:

1. Cinsiyet açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları düzeyleri arasında $p<0,05$ düzeyinde önemli bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Grupların puan ortalamaları arasında ortaya çıkan bu önemli farkın, kız öğrencilerin lehine olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuca göre; “Cinsiyet açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.” şeklinde kurulan Hipotez 1, doğrulanmıştır. Neticede cinsiyetin, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır.
2. Akademik Başarı Algısı açısından yapılan varyans analizi sonucu; ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları $p<0,001$ düzeyinde oldukça önemli bir fark olduğu sonucuna varılmıştır. Ortaya çıkan bu önemli farkın, hangi gruplar arasında önemli olduğunu incelemek için yapılan LSD testi analizine göre, Akademik Başarı Algısı düzeyi çok iyi olan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasının, diğer ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt

³⁰ Gürkan Ergen, “Eleştirel-Bilinçli Sevgi Eğitimi: Eğitimi Değerler Ekseninde Yeniden Düşünmek”, *Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması*, ed. Salih Zeki Genç (Ankara, PegemA Yayınları, 2017), 181.

boyutları puan ortalamasına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Akademik Başarı Algısı düzeyleri yükseldikçe, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasının da doğru orantılı olarak yükseldiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuca göre; “Akademik başarı algısı açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.” şeklinde kurulan Hipotez 2, doğrulanmıştır. Neticede akademik başarı algısının, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları düzeylerini etkileyen oldukça önemli bir faktör olduğu anlaşılmıştır.

3. Yerleşim Yeri açısından yapılan varyans analizi sonucu; ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları arasında $p < 0,05$ düzeyinde önemli bir fark olduğu sonucuna varılmıştır. Ortaya çıkan bu önemli farkın, hangi gruplar arasında önemli olduğuna incelemek için yapılan LSD testi sonucuna göre, hayatının çoğunu geçirdiği Yerleşim Yeri, Köy olan ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasının, diğer ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasına göre daha yüksek olduğu görülmektedir. Hayatının çoğunu geçirdiği Yerleşim Yeri, Büyükşehir veya Şehirden İlçe veya Kasabaya ve Köye doğru yöneldikçe ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puan ortalamasının doğru orantılı olarak yükseldiği sonucuna varılmıştır. Bu sonuca göre; “Hayatının çoğunu geçirdiği yerleşim yeri açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.” şeklinde kurulan Hipotez 3, doğrulanmıştır. Neticede yerleşim yerinin, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olduğu ortaya çıkmıştır.
4. Mezun Oldukları Lise Türü açısından yapılan varyans analizi sonucu; Mezun Oldukları Lise Türü açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları puanları arasında 0,05 düzeyinde önemli bir fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre, “Mezun oldukları lise türü açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark vardır.” şeklinde kurulan Hipotez 4, istatistiksel olarak doğrulanmamıştır. Neticede mezun oldukları lise türünün, ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimi ve alt boyutları düzeylerini etkileyen önemli bir faktör olmadığı sonucuna varılmıştır.

Cinsiyet, akademik başarı algısı ve yerleşim yeri açısından ilahiyat fakültesi öğrencilerinin erdem eğilimleri arasında önemli bir fark olduğunu gösteren sonuçlar dikkate alınarak, teorik eğitimle birlikte öğrencilerin erdemli davranışlar geliştirmelerine odaklanmanın elzem olduğu söylenebilir.

Kaynakça | References

- Akseki, Ahmet Hamdi. *Ahlak İlmi ve İslam Ahlakı*, (Ankara: Nur Yayınları, 3. Basım, 1979).
- Angela M. Gooden - Mark A. Gooden. "Gender Representation in Notable Children's Picture Books: 1995-1999", *Sex Roles* 45/1-2 (2001), 89-101.
- Arıcı, İsmail. *İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersinde Öğrenci Başarısını Etkileyen Faktörler* (Ankara örneği), (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007).
- Atkinson, Rita L. vd. *Psikolojiye Giriş*, çev. Kemal Atakay vd., (İstanbul: Sosyal Yayınları, 1995).
- Aydın, Fatma. *Akademik Başarının Yordayıcısı Olarak Akademik Güdülenme, Özyeterlilik ve Sınav Kaygısı* (Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010).
- Bem, Sandra Lipsitz. "Gender Schema Theory: A Cognitive Account of Sex Typing", *Psychological Review* 88/4 (1981), 354-364.
- Berger, Peter L. - Thomas Luckmann. *Modernite, Çoğulculuk ve Anlam Krizi*, çev. Mustafa Derviş Dereli (Ankara: Heretik Yayınları, 2015).
- Büyüköztürk, Şener - Deniz Deryakulu. "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Öğretmenliği İle Sınıf Öğretmenliği Programı Öğrencilerinin Akademik Başarılarını Etkileyen Faktörler", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 30/30, (2002),187-204.
- Copleston, Frederic. *Copleston Felsefe Tarihi*, çev. Aziz Yardımlı, (İstanbul: İdea Yayınları, 1990).
- Çezik, Asuman. *Kentleşme-Yerleşme Sektör Raporu*, (Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1982).
- Demirci, İbrahim. *Huzurlu ve Mutlu Yaşamın Değerler ve Karakter Güçleri Bağlamında Karma Bir Araştırmayla İncelenmesi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2017).
- Demirci, İbrahim - Halil Ekşi. "Keep calm and be happy: A mixed method study from character strengths to well-being", *Educational Sciences: Theory & Practice* 18/29, (2018), 303–354.
- Dökmen, Zehra Yaşın. *Toplumsal Cinsiyet Sosyal Psikolojik Açıklamalar*, (İstanbul: Remzi Kitabevi, 4. Basım, 2009).
- Erdoğan, Mustafa Yüksel. "Yaratıcılık ile Öğretmen Davranışları ve Akademik Başarı Arasındaki İlişkiler", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/17, (2006), 95-106.
- Ergen, Gürkan. "Eleştirel-Bilinçli Sevgi Eğitimi: Eğitimi Değerler Ekseninde Yeniden Düşünmek", *Değişen Değerler ve Yeni Eğitim Paradigması*, ed.

- Salih Zeki Genç, Ankara, PegemA, 2017,171-196.
- Ergen, Gürkan. “Erdemli Bir Kişilik Geliştirme Olarak Eğitim Sürecinin Temel Yapı Taşları: Sevgi, Saygı, Güven”, Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi 29 (2019), 479-510.
- Ertuğ, Hüseyin Nejd. “Nikomakhos’a Etik ile Ahlak-ı Alai’de Erdemler ve Mütercim Asım’ın Kamus’undaki Etimolojik Karşılıkları”, International Journal of Human Sciences 12/2 (2015), 799-819.
- Geray, Cevat. "Türkiye'de Köysel Yerleşme Düzeni", Köy Sosyolojisi Okuma Kitabı, der. Oğuz Arı, İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2. Basım, 1985.
- Güngör, Erol. Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak, (İstanbul: Ötüken Yayınları, 1997).
- Huang, Lihong. “Social Capital and Student Achievement in Norwegian Secondary Schools”, Learning and Individual Differences, 19/2, (June 2009). 320-325.
- Jennet, Mark. Stereotypes Stop You Doing Stuff: Challenging Gender Stereotypes Through Primary Education, (London: National Union of Teachers, 2013).
- Keskin, Gülseren - Burcu Sezgin. “Bir Grup Ergende Akademik Başarı Durumuna Etki Eden Etmenlerin Belirlenmesi”, Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 4/10, (2009), 3-18.
- Kotsonis, Alkis. “What can We Learn from Plato About Intellectual Character Education?”, Educational Philosophy and Theory 52/3 (2020), 251-260.
- Kurt, Hacı. Türkiye’de Kent – Köy Çelişkisi, (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2003).
- Kuzgun, Yıldız. Meslek Gelişimi ve Danışmanlığı, (Ankara: Nobel, 4. Basım, 2014).
- Lickona, Thomas. “Character Education: Seven Crucial Issues”, Action in Teacher Education 20/4, (1999), 77-84.
- MacIntyre, Alasdair. Erdem Peşinde, çev. Muttalip Özcan, (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2001).
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). Ortaöğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Dersi (9, 10, 11 ve 12. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara: MEB, 2010.
- Öter, Adem - Metin Özkul. “Modernleşmenin Yaşam Tarzı Üzerindeki Etkileri ve Yörüklerde Modernleşme Eğilimleri”, Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi 47/2, (Ekim 2019), 156-184.
- Öztürk, Mustafa - Nihat Altuntepe. “Türkiye’de Kentsel Alanlara Göç Edenlerin Kent ve Çalışma Hayatına Uyum Durumları: Bir Alan Araştırması”, Journal of Yaşar University, 3/11, (2008), 1587-1625.
- Tabachnick, B. G., - Fidell, L. S., Using Multivariate Statistics, (Boston: Allyn and

Bacon, 6th ed., 2013).

Tuğaç, Ahmet vd. Türk Köyünde Modernleşme Eğilimleri Araştırması - Rapor I,
(Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayınları, 1970).

Yazıcı, Sedat - Aslı Yazıcı. Felsefi, Psikolojik Ve Eğitim Boyutuyla Karakter,
(Konya: Çizgi Kitabevi, 2011).